

УДК 378.147:[7.071.2+78.087.68

DOI:

Юрій Сіка, аспірант кафедри мистецьких дисциплін і методик навчання
ДВНЗ “Переяслав-Хмельницького державного педагогічного університету
імені Григорія Сковороди”

ДІАГНОСТИКА СФОРМОВАНOSTІ ДИРИГЕНТСЬКО-ХОРОВОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МИСТЕЦЬКОГО ПРОФІЛЮ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

У статті висвітлені результати діагностики сформованості диригентсько-хорової культури майбутніх учителів мистецького профілю у процесі професійної підготовки. Розкрито зміст поетапної діагностики констатувального експерименту, яку склали педагогічні бесіди, анкетування, тестування, усні опитування, творчі завдання, типові різновиди диригентсько-хорової діяльності, експертні оцінки, математичні методи обробки отриманих даних. Визначені рівні сформованості диригентсько-хорової культури майбутніх учителів мистецького профілю, сформульована їх змістова характеристика.

Ключові слова: діагностика; диригентсько-хорова культура; майбутні учителя мистецького профілю; рівні сформованості диригентсько-хорової культури.

Лит. 5.

*Yuriy Sika, Postgraduate Student of Art Disciplines and Teaching Methods Department,
Pereyaslav-Khmelnytskyi State Pedagogical University named after Hryhoriy Skovoroda*

DIAGNOSTICS OF CONDUCTING AND CHORAL CULTURE FORMATION OF FUTURE ARTS PROFILE TEACHERS IN THE PROCESS OF PROFESSIONAL TRAINING

In the article the diagnostics results of conducting and choral culture formation of future arts profile teachers in the process of professional training are highlighted. The content of the step-by-step diagnosis of the ascertainment experiment, which consisted of pedagogical conversations, questionnaires, testing, oral surveys, creative tasks, typical varieties of conducting and choral activity, expert evaluations, mathematical methods of processing the received data, is revealed. The levels of conducting and choral culture formation of future art teachers are determined: high level (heuristic), medium level (reproductive), low level (adaptive), and their content characteristics are formulated.

The following tasks related to the diagnosis of the researched phenomenon are distinguished: 1. Diagnosing the level of the students' formation of conducting and choral theoretical knowledge, practical abilities and skills. 2. Conducting and choral students' culture in the process of studying conducting and choral disciplines.

The summary of the average arithmetic value of the quantitative indicators according to the determined structural components (motivational-value, cognitive, creative-communication and creative-active) was carried out: 7.1 % (19 respondents) were found to have a high level of conducting and choral culture formation, according to the average level – 44.4 % (119 respondents). The majority of participants preferred the low level – 48.5 % (130 respondents), which generally indicates an unsatisfactory state of conducting and choral culture formation of future art teachers in the process of professional training.

Summarizing the results of the diagnosis of conducting and choral culture formation of future art teachers in the process of professional training, we claim that the majority of future teachers show a significant cognitive interest and desire to improve conducting and choral activities, realize the value of conducting and choral art. Instead, there is a low level of students' awareness of the ways of conducting and choral culture formation of future art teachers in the process of professional training, which testifies to the relevance of our research and the need to develop an effective methodology for the formation of the studied phenomenon.

Keywords: diagnostics; conducting and choral culture; future arts profile teachers; levels of formation.

Постановка проблеми. Сучасні вимоги модернізації розвитку освітнього простору України визначаються потребою у майбутніх фахівцях, які мають не лише міцні та глибокі знання, а й здатні їх ефективно, мобільно і креативно реалізувати у процесі професійної діяльності. Запровадження концепції Нової української школи уможливує підвищення ефективності проведення позакласної

роботи з художньо-естетичного виховання молоді [5].

У зв'язку з цим особливе місце в системі такої підготовки займає саме диригентсько-хорова складова, що передбачає формування певних виконавських, методичних і фахових компетентностей, професійних знань, умінь і навичок у створенні художнього образу та реалізації прагнення до творчого самовираження

у творчій діяльності [4]. Ці методологічні аспекти зумовили вибір теми та становлять мету нашого дослідження, яка полягає у діагностиці сформованості диригентсько-хорової культури майбутніх учителів мистецького профілю у процесі професійної підготовки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У результаті аналізу науково-методичної літератури констатовано, що питання диригентсько-хорової культури розглядалися вітчизняними і зарубіжними педагогами, диригентами, науковцями. Зокрема, диригентсько-хорове мистецтво висвітлено у працях українських митців: А. Вахнянина, Ф. Колеси, О. Кошиця, М. Леонтовича, А. Лисенко, С. Людкевича, О. Нижанківського та інших. Питання професійної підготовки майбутніх фахівців у сфері мистецтва, їх професійного становлення, формування духовної і професійної культури, професійної майстерності розглянуті в дослідженнях А. Болгарського, А. Козир, Е. Кучменко, О. Олексюк, О. Отич, Г. Падалки, П. Ніколаєнко, О. Ростовського, Г. Побережної та інших; проблеми диригентсько-хорової культури досліджувалися у студіях І. Гулеско, П. Ковалик, А. Лашенко, А. Мартинюк, Ю. Пучко-Колесник, Т. Смирнкової та інших.

Проте з огляду наявності кількості досліджень в галузі диригентсько-хорового мистецтва вважаємо за необхідність діагностувати рівні сформованості диригентсько-хорової культури майбутніх учителів мистецького профілю у процесі професійної підготовки.

Мета статті полягає у розкритті змісту діагностики сформованості диригентсько-хорової культури майбутніх учителів мистецького профілю у процесі професійної підготовки.

Вклад основного матеріалу дослідження. У контексті означеної проблематики музичної педагогіки особливого змісту набувають сучасні умови диригентсько-хорового мистецтва, що в історії національної культури є визначальною традицією.

Зазначимо, що термін “діагностика” (походить від грецьких коренів “діа” і “гнозис”) тлумачиться як “розпізнавальне пізнання” [1, 45] і широко використовується у педагогічних дослідженнях, зокрема у дослідницько-експериментальній роботі. “Педагогічна діагностика – це оцінка, аналіз стану педагогічного процесу відповідно до певних параметрів у певний – статичний момент його функціонування. Діагностика підготовки майбутніх педагогів до професійної діяльності передбачає отримання даних, які характеризують стан їх знань, умінь, навичок, здібностей та рівнів їх використання” [3, 65–72]. Формування

диригентсько-хорової культури майбутніх учителів мистецького профілю в освітньому процесі передбачає вивчення комплексу диригентсько-хорових дисциплін, а саме: диригування, хоровий клас, хорознавство та хорова практика в школі.

Важливим у контексті нашого дослідження є визначення і сутнісна характеристика рівню професійної підготовки майбутніх фахівців у галузі диригентсько-хорового мистецтва: оволодіння професією відповідно до вимог, набутим досвідом, знаннями, навичками, вміннями [2].

Враховуючи опис критеріальної бази компонентів (мотиваційно-ціннісного, когнітивно-пізнавального, креативно-рефлексивного, творчодіяльнісного) досліджуваного феномену, виділили три рівні формування диригентсько-хорової культури майбутніх учителів музичного мистецтва: високий, середній, низький і окреслили їхні сутнісні характеристики. Зауважимо, що визначені рівні сформованості диригентсько-хорової культури у майбутніх учителів мистецького профілю у процесі професійної підготовки взаємопов’язані, і тому можуть мати проміжні позиції.

Високий рівень (евристичний) сформованості диригентсько-хорової культури майбутнього учителя мистецького профілю характеризується позитивною внутрішньою мотивацією досліджуваного феномену, активною цілеспрямованістю, стійким пізнавальним інтересом; він має бажання реалізуватися у професії вчителя музичного мистецтва. Визначений рівень передбачає наявність узагальнених і систематизованих професійних знань, вмінь та навичок. Студентам, які належать до цього рівня, притаманна визначеність щодо майбутньої професії, ціннісне ставлення до неї, високий рівень особистісної самоорганізації як здатності до розвитку в галузі диригентсько-хорового мистецтва; яскравий розвиток музичних здібностей; стилістичне розуміння хорового твору, успішне застосування професійних знань і вмінь у сфері виконавської майстерності (інтерпретація, розвинена музична фантазія; високий рівень пізнавальної активності й відкритість досвіду); дослідницькі вміння до диригентсько-хорового мистецтва; використання інформаційно-комунікаційних технологій у педагогічній роботі; уміння визначити перспективи розвитку в галузі диригентсько-хорового мистецтва. Згідно з розробленою стратегією, студент постійно займається самопізнанням, самоосвітою, самоконтролем, має чіткі життєві принципи, світогляд, ціннісні орієнтири. Використовує інтегративний ресурс диригентсько-хорового мистецтва шляхом

ДІАГНОСТИКА СФОРМОВАНOSTІ ДИРИГЕНТСЬКО-ХОРОВОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МИСТЕЦЬКОГО ПРОФІЛЮ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

інтерактивної взаємодії та здійснення інформаційно-комунікаційних технологій в умовах професійного зростання. Володіє навичками коригування педагогічної діяльності. Майбутній вчитель мистецького профілю розробив індивідуальну програму щодо самостійної роботи.

Середній рівень (репродуктивний) сформованості диригентсько-хорової культури майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі професійної підготовки характеризується вмотивованим ставленням до професійної діяльності, достатньою теоретико-методичною підготовкою, активністю у творчому виконанні навчальних завдань, стабільними ціннісними орієнтаціями стосовно майбутньої професійної діяльності. Визначений рівень передбачає наявність узагальнених і систематизованих професійних знань, вмінь та навичок, високий рівень засвоєння навчального матеріалу. Майбутнім фахівцям, яких ми віднесли до середнього рівня, притаманні: схильність до подальшої професійної реалізації; неспроможна визначеність перспектив розвитку в галузі диригентсько-хорового мистецтва; недостатня самоорганізація; обмежений музичний тезаурус, який не виходить за межі фахової спеціалізації; схильність до творчого тлумачення музичного змісту за наявності певних недоліків у творчій реалізації задуму; часткова сформованість дослідницьких умінь; недостатній розвиток музичної уваги та креативних здатностей; неспроможне вміння передбачити застосування репертуарної політики відповідно до музикальних здібностей; недостатнє вміння застосовувати у роботі професійні засоби спілкування; епізодична здатність до саморегуляції у кризових ситуаціях. Майбутній вчитель мистецького профілю має індивідуальну програму самостійної роботи у педагогічній діяльності, яку розробив та реалізує за підтримки викладача.

Низький рівень (адаптивний) сформованості диригентсько-хорової культури майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі професійної підготовки характеризується малоусвідомленою мотивацією самовдосконалення, недостатньою визначеністю професійних інтересів, вибірковим ставленням з володіння вмінь та навичок диригентсько-хорового мистецтва. Професійні знання, вміння та навички сформовані частково, поінформованість у диригентсько-хоровій діяльності відсутня або фрагментарна; студент не розуміє специфіку обраної спеціальності, не займається самоосвітою. Фахівцям означеного рівня властиві: небажання вибудовувати стратегію майбутньої професійної діяльності; неспроможність

впровадження базових музичних понять; недосконале володіння диригентсько-хоровими навичками та вміннями; невміння пов'язувати набутий досвід із подальшою професійною діяльністю; несамостійність у створенні виконавської концепції диригентсько-хорового твору; несформованість навичок аналізу музичного й наукового матеріалу; слабкий розвиток музичної фантазії та небажання вийти за межі наявного досвіду; невміння застосувати навчальний репертуар; невміння застосовувати в роботі професійні засоби спілкування; неготовність до саморегуляції в моменти кризових ситуацій. Майбутній фахівець низького рівня не має індивідуальної програми щодо самостійної роботи.

З метою визначення реального стану сформованості диригентсько-хорової культури майбутніх учителів мистецького профілю відповідно до критеріїв і показників була проведена діагностика досліджуваного феномену, до змісту якої увійшли педагогічні бесіди, анкетування, тестування, усні опитування, творчі завдання, типові різновиди диригентсько-хорової діяльності, оцінювання експертів, математичні методи обробки отриманих даних.

Констатувальний експеримент сформованості диригентсько-хорової культури майбутніх учителів мистецького профілю у процесі професійної підготовки відбувався на індивідуальних, групових заняттях музичного напрямку, в якому взяли участь 268 студентів III–IV курсів музично-педагогічних факультетів закладів вищої освіти України. Підкреслимо, що респонденти означених курсів вже володіють певним комплексом знань, умінь і навичок диригентсько-хорової діяльності і вже остаточно визначились у виборі майбутньої професії.

Констатувальний експеримент проводився у три етапи і передбачав такі завдання, а саме:

- діагностування рівня сформованості у студентів диригентсько-хорових теоретичних знань, практичних умінь та навичок;
- наявність диригентсько-хорової культури студентів у процесі вивчення диригентсько-хорових дисциплін.

Діагностика першого етапу констатувального експерименту спрямовувалась на виявлення ступеню мотиваційної спрямованості майбутніх фахівців у засвоєнні системи цінностей диригентсько-хорового мистецтва. З цією метою було проведене тестування на визначення наявності інтересу до знань у галузі диригентсько-хорової діяльності. Опрацювання результатів дало можливість розподілити респондентів за трьома

ДІАГНОСТИКА СФОРМОВАНOSTІ ДИРИГЕНТСЬКО-ХОРОВОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МИСТЕЦЬКОГО ПРОФІЛЮ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

рівнями – високим 14,9 % (40 респондентів), середнім – 54,5 % (146), і низьким – 30,6 % (82).

Наступний тест-опитувальник мав на меті визначити вияв педагогічної готовності до провадження творчої діяльності вчителя мистецького профілю на основі системи цінностей диригентсько-хорового мистецтва. Опрацювання результатів тестування свідчить про превалювання середнього рівня прояву ціннісного ставлення до диригентсько-хорового мистецтва (59,8 % 160 респондентів), низький рівень – 26,8 % (72), високий – 13,4 % (36). Отже, у результаті опрацювання тестувань за двома досліджуваними показниками ступеню мотиваційної спрямованості майбутніх учителів мистецького профілю у засвоєнні системи цінностей диригентсько-хорового напрямку, спостерігається переважність середнього (52,9 % 142 учасники) і низького (34,3 % 92) сформованості мотиваційно-ціннісного компонента диригентсько-хорової культури.

Виходячи із того, що сформованість когнітивно-пізнавального компонента диригентсько-хорової культури студентів здійснювалося на основі когнітивно-оцінного критерію, було застосовано анкетування, написання есе-анотацій, а також спостереження за практичною діяльністю студентів. До питань анкетування увійшли фундаментальні поняття диригентсько-хорового мистецтва та їх смислова характеристика, визначення змісту диригентсько-хорової культури, особливості термінології і методики диригентсько-хорової діяльності. Обробка даних за трьома показниками когнітивно-оцінного критерію свідчить, що високий рівень зафіксований у 8,2 % (22 респондента), середній – у 48,5 % (130 респондентів), низький – у 43,3 % (116).

З метою діагностування рівнів сформованості креативно-комунікаційного компонента диригентсько-хорової культури, нами був проведений аналіз комунікативних умінь організації хорового середовища, що передбачав виконання низки експериментальних практичних завдань з хором колективом (педагогічного спостереження, тестів діяльності, самооцінки власної виконавської діяльності). Обробка отриманих результатів практичних завдань дала підтаву учасників за рівнями сформованості креативно-комунікаційного компонента: низьким – 61,9 % (166 респондентів), середнім – 38,1 % (102).

Підсумковий етап констатувального експерименту був спрямований на визначення рівнів сформованості показників творчо-діяльнісного компонента, критерієм якого визначено ступінь фахової результативності щодо постановки та розв'язання проблем диригентсько-хорової діяльності.

З метою діагностики здатності майбутніх фахівців до самореалізації у творчій діяльності, учасники залучались до організації і проведення тематичних концертів під час виконавської диригентсько-хорової діяльності. Аналіз отриманих результатів дав можливість констатувати, що переважна більшість студентів відповідає низькому рівню – 53,7 % (144 респондента) середньому – 38,8 % (104) і високому – 7,5 % (20).

Таким чином, у ході констатувального експерименту було здійснено підсумок середнього арифметичного значення кількісних показників за визначеними структурними компонентами (мотиваційно-ціннісним, когнітивно-пізнавальним, креативно-комунікаційним і творчодіяльнісним): за високим рівнем сформованості диригентсько-хорової культури виявлено 7,1 % (19 респондентів), за середнім рівнем – 44,4 % (119 респондентів). Більшість учасників віддали перевагу низькому рівню – 48,5 % (130 респондентів), що загалом свідчить про незадовільний стан сформованості диригентсько-хорової культури майбутніх учителів мистецького профілю у процесі професійної підготовки.

Висновки і перспективи подальших наукових розвідок. Узагальнюючи результати діагностики сформованості диригентсько-хорової культури майбутніх учителів мистецького профілю у процесі професійної підготовки, стверджуємо, що більшість майбутніх учителів виявляють значний пізнавальний інтерес і прагнення до вдосконалення диригентсько-хорової діяльності, усвідомлюють цінність диригентсько-хорового мистецтва. Натомість спостерігається низький рівень обізнаності студентів щодо шляхів формування диригентсько-хорової культури майбутніх учителів мистецького профілю у процесі професійної підготовки, що засвідчує актуальність нашого дослідження й необхідність розробки ефективної методики формування досліджуваного феномену.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гавран І. А. Діагностика рівнів сформованості критерію “міри прояву активного навчально-пізнавального ставлення до диригентсько-хорової діяльності” педагогічної емпатії майбутніх учителів музики. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки* : збірник наукових праць. № 1 (56), лютий 2017. Миколаїв : МНУ імені В. О. Сухомлинського, 2017. 264 с.
2. Гузій Н. В. Основи педагогічного професіоналізму: навч. посібник. Київ : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2004. 156 с.
3. Матвєєва О. О. Діагностика результатів якості

МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ЕВРИСТИЧНОГО МИСЛЕННЯ МАГІСТРІВ З ХОРОВОГО ДИРИГУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ УНІВЕРСИТЕТІВ

освіти. Педагогіка та психологія. 2011. Вип. 40(2). С. 65–72. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpkhnpu_ped (дата звернення: 20.06.2022).

4. Сіка Ю.М. Диригентсько-хорова культура як ресурс творчого розвитку майбутнього музиканта. Матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної конференції “Диригентсько-хорова освіта: синтез теорії та практики”, м. Харків, 29 жовтня 2020 р.

5. Черкасов В. Ф. Теорія і методика музичної освіти: навч. посібник. Київ: ВЦ “Академія”, 2016. 240 с.

REFERENCES

1. Havran, I. A. (2017). Diahnostyka rinviv sformovanosti kryteriyu “miry proyavu aktyvnoho navchalno-piznavalnoho stavlennya do dryhentsko-khorovoyi diyalnosti” pedahohichnoyi empatiyi maybutnikh uchyteliv muzyky [Diagnostics of levels of formation of the criterion “measure of manifestation of an active educational and cognitive attitude to conducting and choral activities” of pedagogical empathy of future music teachers]. *Scientific Bulletin of Mykolaiv National*

University named after V. O. Sukhomlynskyi. Pedagogical sciences: a collection of scientific papers. No. 1 (56), Mykolaiv: V. O. Sukhomlynskyi National University, 264 p. [in Ukrainian].

2. Guziy, N. V. (2004). *Osnovy pedahohichnoho profesionalizmu* [Basics of pedagogical professionalism: teaching]. Manual. Kyiv, 156 p. [in Ukrainian].

3. Matveeva, O. O. (2011). Diahnostyka rezultativ yakosti osvity [Diagnostics of the results of the quality of education]. *Pedagogy and psychology.* Issue 40(2). pp. 65–72. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpkhnpu_ped (Accessed 06. Feb.2022). [in Ukrainian].

4. Sika, Y.M. (2020). Dyrhentsko-khorova kultura yak resurs tvorchoho rozvytku muzykanta [Conductor-choir culture as a resource for the creative development of a future musician]. Proceedings of the IV All-Ukrainian Scientific and Practical Conference “Conductor and choral education: synthesis of theory and practice”, Kharkiv, October 29. [in Ukrainian].

5. Cherkasov, V. F. (2016). *Teoriya i metodyka muzychnoyi osvity* [Theory and methodology of music education]. Kyiv, 240 p. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 12.05.2022

УДК 378.091.33:[78.087.68+7.071.2]

DOI:

Сюй Цін, аспірантка кафедри теорії та методики музичної освіти, хорового співу і диригування факультету мистецтв імені Анатолія Авдієвського Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова

МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ЕВРИСТИЧНОГО МИСЛЕННЯ МАГІСТРІВ З ХОРОВОГО ДИРИГУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ УНІВЕРСИТЕТІВ

У статті розкрито методичні засади формування евристичного мислення магістрантів з хорового диригування педагогічних університетів, визначено педагогічні умови їх ефективного запровадження. Здійснено аналіз теоретичних праць з наукової проблеми, наведено обґрунтовані висновки. Представлено розроблену автором методику формування евристичного мислення магістрантів з хорового диригування упродовж етапів експериментального дослідження. Із урахуванням специфіки диригентсько-хорової підготовки магістрантів, автором окреслені подальші напрями дослідження наукової проблеми.

Ключові слова: підготовка магістрів; диригентсько-хорове навчання; евристичне мислення; методичні засади; педагогічні умови; етапи формування евристичного мислення.

Лит. 6.

Xu Qing, Postgraduate Student of the Theory and Methods of Music Education, Choral Singing and Conducting Department Anatoliy Avdiyevskiy Faculty of Arts Mykhaylo Drahomanov National Pedagogical University

THE METHODOLOGICAL BASES OF FORMATION OF HEURISTIC THINKING OF MASTERS CHORAL DIRECTION OF PEDAGOGICAL UNIVERSITIES

The article reveals the methodological principles of formation of heuristic thinking of undergraduates in choral conducting of pedagogical universities. The pedagogical conditions which provide effective introduction of the presented methodical bases are defined. The focus is on the main tasks of art education, in particular the search for heuristic mechanisms of filling the educational and artistic process with new approaches to the development of creative individuality of future teachers of conducting and choral disciplines. The author's own view on the researched problem in the integral vision of prospects of preparation of undergraduates in choral conducting of pedagogical universities, optimized by receptions of productive heuristic action is presented. The article analyzes the theoretical works of domestic and foreign experts, recent research and publications on scientific issues, provides sound conclusions. The purpose of the article is formulated, which is to highlight the methodological principles of the